

aanpak
begeleidings
ethiek

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
**Agentic Ai voor
inkoop bij de overheid**

CGI

ECP
Platform voor de
InformatieSamenleving

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers: Marlous van Oordt en Djoe Kuils (beiden Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Moderatoren: Daniël Tijink en Sophie van Eck (beiden ECP)

Op 30 september 2025 organiseerde het ministerie van BZK op initiatief van Marlous van Oordt en Djoe Kuils een sessie begeleidingsethiek over de casus Agentic Ai in inkoop. Aan de workshop namen 13 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel onder leiding van Daniël Tijink en Sophie van Eck.

De doelstelling is tweeledig:

▷ Leren tijdens de workshop

- Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd?
- Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren?

▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek

- Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties?

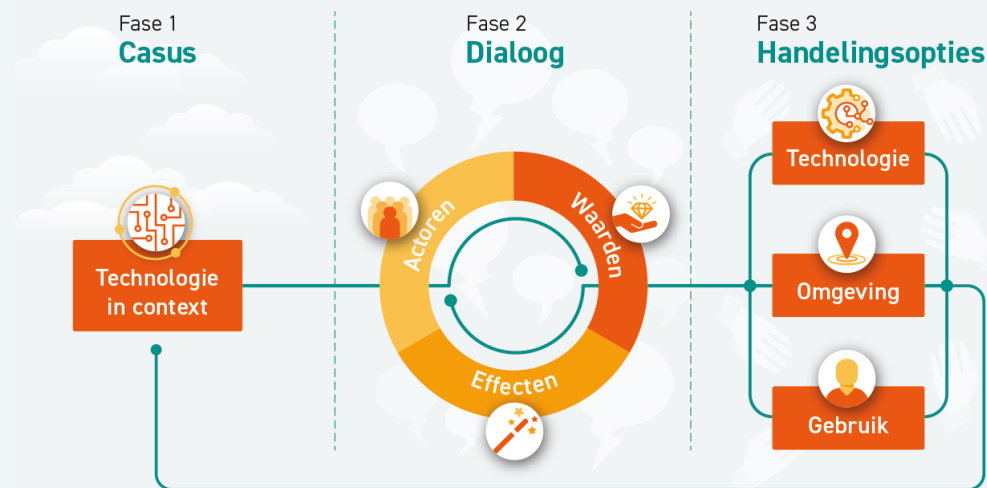
Het verslag bevat de volgende elementen:

▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek

▷ Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed.

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast?

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen.
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken.
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten.

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Samen pionieren in overheidsinkoop met agentic AI

Deze casus is gebaseerd op de eerste agent die door de Canadese overheid is ingezet. In deze sessie kijken we een toepassing die samengesteld is uit deze en verschillende andere agents van CGI die in gebruik zijn. De agents zijn op dit moment nog niet gezamenlijk in gebruik en ook (nog) niet in Nederland.

De case is dat een overheidsorganisatie een agentic AI inzet als slimme assistent voor complexe inkooptrajecten. Deze AI-agent leest mee in aanbestedingsdocumenten, controleert automatisch op duurzaamheidscriteria, privacyregels en juridische compliance, en geeft direct waarschuwingen of suggesties. Hij vergelijkt leveranciersprestaties, signaleert afwijkingen in contracten en stelt zelfs verbeterclausules voor — allemaal transparant en met bronverwijzingen.

De agent is opgebouwd uit meerdere gespecialiseerde AI-componenten, zoals taalmodellen voor het begrijpen van juridische en technische teksten, *knowledge graphs* (informatiemodellen) voor het koppelen van leveranciersdata aan regelgeving, en generatieve AI modellen voor het opstellen van conceptteksten en adviezen.

Elke agent heeft een eigen specialisatie, bijvoorbeeld duurzaamheid, privacy of contractrecht, en werkt samen met andere agents in een multidisciplinair netwerk. Ze worden gehost als modulaire services in een beveiligde cloudomgeving, met koppelingen naar aanbestedingssystemen, contractmanagementtools en beleidsdashboards.

De agent verwerkt input zoals aanbestedingsdocumenten, leveranciersdata, contracten en beleidsdoelen. Hij gebruikt publieke bronnen zoals ESG-rapportages en Kamer van Koophandel-data, of krijgt toegang tot interne databases. De output bestaat uit scorekaarten, risicoanalyses, conceptclausules en waarschuwingen, die direct terugkomen in de workflow van de professional.

Hoewel de technologie zelfstandig beslissingen zou kunnen nemen, kiest men daar bewust niet voor. De mens blijft eindverantwoordelijk, heeft controle over het resultaat en beslist uiteindelijk. Dit sluit aan bij het vier ogen principe in inkoop: AI ondersteunt, maar beslist niet. De agent zou technisch kunnen

onderhandelen, maar mag dat wettelijk niet. In deze sessie kijken we wel naar deze mogelijkheden die ons meer inzicht te geven in wat we mogelijk in de toekomst zouden kunnen verwachten van dergelijke agents. CGI heeft op dit moment geen plannen om de agents meer beslissingsbevoegdheid te geven dan dat zij nu hebben.

De agent is vooral waardevol bij complexe inkoopopdrachten, zoals IT, infrastructuur of duurzaamheid. Hij neemt repetitieve taken over en pakt werk op dat anders blijft liggen. Professionals hoeven niet meer handmatig alles door te spitten. De output is actiegericht en direct bruikbaar. In de praktijk blijkt dat de agent soms risico's of kansen vindt die mensen over het hoofd zien.

In het begin was slechts tien procent van de output bruikbaar, inmiddels is dat zestig procent en dat groeit want de agent is zelflerend. Hoeveel werk het kost om de agent te controleren hangt af van de toestemming en transparantie van de gebruikte data. De agent legt uit waarom hij iets signaleert, zodat de professional kan duiden en afwegen.

Fase 2

Dialogo

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van de Ai Agent. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

- Contractmanager
- Inkoper
- Leveranciersmanager
- Opdrachtgever (vanuit de overheid)
- Gebruiker / ambtenaar
- Jurist (privacy of aanbesteding)
- Leverancier
- Economen
- Controlers
- Samenleving
- De Tekenlijn (managers en anderen die moeten tekenen/ accorderen)
- Consultants
- Logistiek
- Duurzaamheid
- Ondernemersraad
- Samenwerkingspartners zoals Logius, Belastingdienst, DICTU en RWS
- Toezichthouders zoals ACM en AP
- Lege stoelen (de toekomst, de planeet)

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van de Ai Agent hebben. De groep merkt op dat sommige effecten zowel positieve als negatieve kanten hebben. Voor het overzicht is hieronder wel een indeling gemaakt tussen de twee contrasten.

Positieve effecten

- Als de agent taken overneemt die mensen saai vinden, kan dat het plezier dat mensen in hun werk hebben doen toenemen.
- De agent kan sneller werken. Dit verkort de doorlooptijd van inkoopprocessen waardoor dit goedkoper wordt en er mogelijk eerder gebruik kan worden gemaakt van aangeschafte diensten en producten.
- De agent kan secuur werken en dat kan bijdragen aan verbeterde standaardisatie van data.
- Andere, wellicht nieuwe of snellere werkprocessen zouden kunnen ontstaan door het werken met deze digitale 'collega'.
- Omdat de agent snel allerlei databases kan doorzoeken en wellicht ook buiten de gebaande paden kijkt, kan een agent meer context creëren rond een inkoopcasus.
- De agent kan zoeken naar mogelijkheden en partijen die opdrachtgevers of inkopers zelf niet in gedachten hadden. Mensen kunnen beperkt zijn door vooroordelen of eerdere ervaringen met partijen. Een agent kan zo ingericht zijn dat deze in een keuze hierdoor niet wordt belemmert. Dit heeft al effect dat de markt wordt opengebroken.
- Beleid kan mogelijk beter worden uitgevoerd als de kwaliteit van de ingekochte diensten en producten beter voldoet aan de door opdrachtgever

Negatieve effecten

- Als de agent taken overneemt die mensen leuk vinden, kan dat het plezier dat mensen in hun werk hebben doen afnemen.
- Een agent verbruikt energie. Afhankelijk van de hoeveelheid energie die de agent met diens werkzaamheden bespaart, kan dat een negatief effect hebben op het klimaat.
- Menselijk beslissingen zijn vaak deels gebaseerd op een 'gut-feeling' of intuïtie. Intuïtie kan worden gezien als een combinatie van kennis, ervaring en gevoel, een waardevolle bron van expertise die voor ieder mens uniek is. Deze bron kan verloren gaan als agents beslissingen nemen.
- Andere, voor inkopers wellicht onaangename, werkprocessen zouden kunnen ontstaan door het werken met deze digitale 'collega'.
- Mogelijk past een nieuwe manier van werken niet bij het karakter van veel inkopers. Zij zouden misschien de agent moeten controleren, dat vindt niet iedereen leuk of interessant om te doen.
- Door het samenwerken met deze digitale 'collega' gaat voor directe collega's, en misschien ook voor externe relaties menselijk contact wellicht verloren.
- Een agent is minder flexibel dan sommige mensen omdat deze

opgestelde eisen en men samenwerkt met diverse leveranciers.

- Mogelijk kan er duurzamer worden ingekocht omdat het makkelijker wordt om te achterhalen welke duurzaamheidseisen belangrijk zijn en welke leveranciers hieraan kunnen voldoen.
- De AVG kan netter worden toegepast, zeker bij het inkopen van personeel. Dit omdat door tussenkomst van de agent persoonlijke data niet altijd via mensen hoeven te gaan.
- Mensen aan zowel inkoop- als wellicht ook leverancierszijde zullen andere vaardigheden nodig hebben om met de agent te werken.

voorgeprogrammeerd is. Hierdoor kan men minder vertrouwen hebben in de beslissingen van een agent.

- Als het proces binnen een agentic Ai toepassing niet uitlegbaar is, dan is dit proces niet transparant. Zo kunnen fouten die leiden tot verkeerde uitkomsten of discriminatie niet worden opgespoord.
- Het is niet duidelijk bij wie in de organisatie de verantwoordelijkheid ligt als er iets misgaat in het proces van de agent. Ook kan de verantwoordelijkheid versnipperen tussen de verschillende betrokkenen en door de agent geraadpleegde databronnen.
- Junior of startende werknemers zullen bepaalde kennis niet meer op doen omdat alleen de agent nog deze kennis gebruikt en nodig heeft.
- Voor (senior) medewerkers valt er werk weg, zoals analyseren en besluitvorming (mits ervoor wordt gekozen dat een agent deze taken vervult, dit zien we niet in de praktijk).
- De agent kan niet zoeken in de offline wereld, deze leeft in een digitale realiteit en kan dus ook geen rekening houden met fysieke situaties die niet digitaal vertegenwoordigd zijn.
- De agent kan minder toegankelijk zijn voor mensen die bepaalde digivaardigheden niet hebben, of mensen die bepaalde digivrijheid nastreven.
- Mensen vertrouwen soms blind op wat hen digitaal gepresenteerd wordt. Dit kan ervoor zorgen dat ze ook foute resultaten van de agent opvolgen (automation bias).

- Een agent heeft een ander, mogelijk beperkter, creatief vermogen dan een mens. Dit kan ervoor zorgen dat de agent niet out-of-the(-black-)box denkt.

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden		
Duurzaamheid	Flexibiliteit	Betrouwbaarheid
Autonomie	Werkgeluk	(Baan)zekerheid
Kwaliteit	Betrouwbaarheid	Toegankelijkheid
Efficiëntie	Diversiteit	Menselijkheid
Verbinding	Transparantie	Samenwerken
Rechtvaardigheid		

De groep vond de waarden werkgeluk, betrouwbaarheid, kwaliteit en rechtvaardigheid het belangrijkste. Van deze waarden zijn zij uitgegaan om handelingsopties te bedenken.

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

Werkgeluk

- Prioriteit moet worden gegeven aan het automatiseren van onaangename taken. Dit zorgt ervoor dat mensen de voordelen van de technologie ervaren en hun werk interessanter of leuker wordt.
- De resultaten van het werk moeten zichtbaar blijven zodat een werknemer zich aan het einde van de dag voldaan voelt. Ook als de Ai Agent taken uitvoert waarbij de medewerker bijvoorbeeld alleen een controlerende rol heeft, dient de techniek de resultaten van het werk te laten zien. Bijvoorbeeld door een dashboard te tonen, de medewerker takenlijstjes te laten afvinken of een smiley in beeld te tonen bij afgeronde taken.
- Als het werk meer geautomatiseerd wordt, hebben inkopers meer tijd en aandacht voor persoonlijke (advies)gesprekken met leveranciers, opdrachtgevers en andere samenwerkingspartners. De agent kan inkopers helpen om deze gesprekken voor te bereiden door issues op te sporen en inzichtelijk te maken, dashboards te ontwikkelen of scenario's te schetsen.

Kwaliteit

- Een AI Agent kan bijdragen aan een efficiëntie- of kwaliteitsmodel zoals PDCA (Plan-Do-Check-Act). In de Plan-fase kan de agent helpen met het analyseren van inkoopdata en het voorspellen van trends, in de Do-fase kan de agent processen automatiseren zoals leveranciersselectie en contractanalyse, en in de Check-fase kan deze prestaties monitoren via dashboards en afwijkingen detecteren. In de Act-fase stelt de agent verbeteringen voor op basis van data en leert van eerdere cycli om

toekomstige beslissingen te optimaliseren. Zo versterkt AI elke stap van PDCA en verhoogt het de kwaliteit en efficiëntie van het inkoopproces.

- Interne en externe systemen moeten aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Standaardisatie en het veilig delen van data is hiervoor nodig. Dat begint met goed opgeschoonde en representatieve data. Voor veel organisaties is dit een uitdaging omdat data niet altijd beschikbaar of inzichtelijk is. Ook werkt elke organisatie met verschillende (technische) systemen waardoor deze koppeling niet altijd mogelijk is. AI Agents zullen in de toekomst mogelijk zonder menselijke tussenkomst met elkaar communiceren en in theorie zouden ze zelfs met elkaar kunnen onderhandelen. Hiervoor is het nodig dat systemen op elkaar aansluiten. De agents van CGI hebben niet deze beslissingsbevoegdheid vanwege ethische of juridische bezwaren.
- De AI-agent is taakvolwassen en waarschuwt de mens als hij hulp nodig heeft: Deze agent herkent outliers of situaties waar hij niet op getraind is, en waarschuwt de mens, om de kwaliteit van besluitvorming te verbeteren.

Rechtvaardigheid

- Er kan een agent worden ontwikkeld die kijkt naar hoe wetten, protocollen en standaarden in de praktijk uitpakken. Momenteel is het voor sommige MKB bedrijven niet mogelijk om zich in te schrijven voor bepaalde tenders of aanbestedingen omdat zij niet aan de (combinatie van) verschillende wetten kunnen voldoen. Of het blijkt in de praktijk niet haalbaar voor een MKB bedrijf. Een agent kan deze situaties opsporen en aan het licht brengen zodat het inkoopproces meer inclusief wordt en ruimte kan bieden aan een diversiteit van leveranciers.
- Het inkoopproces moet toegankelijk en bruikbaar zijn voor zowel leveranciers, opdrachtgevers en inkopers zelf. Als alle partijen toegang hebben, verhoogt dat de transparantie van het proces en kan men beter onrechtvaardigheden opsporen, duiden en aanpakken. Het proces moet dus open source zijn.

Betrouwbaarheid

- AI moet zo min mogelijk een black box zijn, er moeten controle mechanismen toegang hebben tot, of onderdeel zijn van het systeem. De techniek moet (op aanvraag) zelf kunnen uitleggen hoe deze tot besluiten komt en fouten in het systeem kunnen opsporen (explainable AI).

- Er moet een logboek zijn van de stappen die de agents nemen. Wat is de input en wat is de output per stap? Welke bronnen worden geraadpleegd en waarop baseert de agent eventuele besluiten? Alle informatie moet terug te vinden zijn in het logboek om mensen of organisaties een gevoel van verantwoordelijkheid te geven waarop zij kunnen worden aangesproken.

Omgeving:

Werkgeluk

- Er dient een goede opleiding te komen voor de (toekomstige) gebruikers van agentic AI. Dus voor mensen die al werken als onderdeel van een studie.
- Een goede handleiding moet worden ontwikkeld voor het werken met de agent. Ook als er juist weinig handelingen van de werknemer nodig zijn. De werknemer moet namelijk ook weten wat de agent doet en vertrouwen hebben in de agent.
- De werknemer moet inspraak hebben over welke taken de agent wel en niet uitvoert. Hierdoor blijft het voordeel van menselijke intuïtie (zoals benoemd bij de effecten in dit document) behouden.

Betrouwbaarheid

- Ai Agents zouden een keurmerk moeten hebben dat aantoont dat de agent werkt volgens de sectorstandaarden, AVG, verschillende wetten en protocollen. Mogelijk moeten de sectorstandaarden worden aangepast t.b.v. het veilig gebruiken van de agent.
- Er zijn (meer) afspraken nodig over het standaardiseren van data en systemen zodat er geen datalekken ontstaan via agents.
- Er moet duidelijkheid zijn over de aansprakelijkheid. Wie is in welke stap verantwoordelijk voor welk onderdeel?
- Een impacttoets zou moeten worden ontwikkeld om erop toe te zien dat we weten wat we in de toekomst van deze techniek kunnen verwachten en hoe we daarop kunnen acteren.
- Binnen bestaande of te ontwikkelen beroepscode moet rekening gehouden worden met Ai Agents zodat werknemers richtlijnen hebben om op integere wijze rekening te houden met de techniek en diens eventuele gevolgen.
- Zowel interne als externe gebruikers moeten met vragen over (de werking van) de technologie terecht kunnen bij een chatbot of persoon. Als de vragen goed worden beantwoord of de problemen snel worden opgelost vergroot dat het vertrouwen in de AI-inkoop agent.

Kwaliteit

- Een leercirkel of feedbackloop moet worden ontwikkeld om het werk van de agent (en de medewerkers) te toetsen op kwaliteitstandaarden en efficiëntie (Plan-Do-Check-Act).
- Medewerkers en studenten moeten kunnen leren hoe met deze techniek om te gaan, zo goed mogelijk mee te werken en worden geprikkeld om nieuwe mogelijkheden voor de techniek te bedenken en ontwikkelen. Hiervoor moeten ruimte en handvatten zijn in de opleidingen tot bijvoorbeeld inkoper.
- Naast het begrijpen van de technologie, moeten medewerkers ook leren hoe zij ethisch kunnen handelen en wat ethiek binnen digitalisering inhoudt. Waar liggen veelvoorkomende ethische risico's en hoe kunnen zij hierop acteren?
- Vanuit de ontwikkelaar (in dit geval CGI), zou een medewerker

beschikbaar moeten zijn om de agents te modereren. Op die manier kunnen medewerkers sectorspecifieke aanpassingen aanbrengen aan de agents terwijl de moderator steeds de groep van agents in de gaten houdt.

Rechtvaardigheid

- Voorkomen zou moeten worden dat de eisen zo ingewikkeld zijn dat alleen grote ICT-partijen mee kunnen doen aan een aanbesteding. Dit kan door naar de eisen te kijken, of voor MKB-ers ondersteuning te ontwikkelen.
- Zorg ook voor een scheidsrechter op het gebied van aanbesteding bij agents (ACM/AFM) en besef dat dit een nieuw speelveld is met mogelijk andere dynamiek.
- Er moet inzichtelijk zijn op welke rechten van mens de agent mogelijk effect heeft. Deze wetten moeten worden aangepast zodat rechten gewaarborgd blijven in een wereld met Ai Agents. Dit kan betrekking hebben op wetten rond digitale onderwerpen, maar er moet ook worden onderzocht of de digitale agents de rechten binnen de offlinewereld schenden.

Mens:

Werkgeluk

- Analoge dag invoeren: Eén dag per maand zonder AI, om processen te blijven begrijpen en minder afhankelijk te worden, deskilling tegen te gaan, nieuwe medewerkers in te werken, en om AI-instructies en kaders te evalueren. Dit bevordert ook werkplezier en afwisseling.
- Als menselijke collega's zorgen dat je verbinding houdt: Stimuleer informele en formele momenten van menselijk contact, zoals teamuitjes, mentorschap of community-building activiteiten.
- Mentorschap en kennisoverdracht: Ervaren medewerkers fungeren als mentor voor nieuwe collega's, om kennis en ervaring over te dragen die niet digitaal vastgelegd kan worden.
- Flexibiliteit behouden en continu verbeteren van AI: Een cultuur van continue evaluatie en aanpassing van AI. Bijvoorbeeld 360 graden analyse op betrouwbaarheid, energie efficiëntie, tijdswinst/efficiëntie, markt effecten etc.
- Menselijk werk gaat wellicht veranderen van bureauwerk naar handenwerk: Deze optie suggereert een verschuiving naar meer praktijkgerichte, ambachtelijke of fysieke taken, waar niet-digitale vaardigheden centraal staan.

Kwaliteit

- Bewust aandacht houden voor niet-digitale kennis: Actief

onderstrepen dat als iets niet digitaal vastgelegd is, of niet digitaal vastgelegd kan worden het niet betekent dat het niet belangrijk is.

- Niet-digitale kennis bewust niet digitaal maken: Sommige kennis of processen bewust niet digitaliseren, om afhankelijkheid van technologie te voorkomen en kwaliteit te waarborgen.
- Basisbegrip van technologie en haar grenzen: Zorg dat gebruikers weten hoe technologie werkt, en wat grenzen zijn. Dus wat kan niet, en waarvoor kan je het juist wel gebruiken.
- Training geven: Regelmatige trainingen op het gebied van digitale vaardigheden, ethisch gebruik van AI, en het herkennen van bias of fouten in systemen.
- Functioneringsgesprekken voor AI-agenten invoeren: Periodieke evaluaties van AI-systemen, waarbij de menselijk manager van de AI-agent feedback geeft over de prestaties en verbeterpunten, en in het uiterste geval, ontslag bij slecht functioneren.
- Mens heeft discretionaire bevoegdheid: Mensen kunnen AI overnemen wanneer zij of de AI zelf dat nodig acht, bijvoorbeeld bij een niet-reguliere gebeurtenis, om de kwaliteit van beslissingen te waarborgen.
- Kritische houding aanmoedigen – “Durf te twifelen aan”: Stimuleer een cultuur waarin kritische vragen en twijfel worden gewaardeerd, om rechtvaardige en gebalanceerde besluitvorming te bevorderen.

Rechtvaardigheid

- Nieuwe taak: monitoren van effecten op maatschappij: Actief in kaart brengen van de maatschappelijke kosten en baten van AI-toepassingen, om rechtvaardige en inclusieve beslissingen te nemen.
- AI-commissie instellen: Een onafhankelijke commissie die toeziet op ethische uitkomsten van AI binnen een organisatie of sector, om rechtvaardigheid en ethische normen te waarborgen.

Betrouwbaarheid

- Gebruikers eerst een digitaal AI-rijbewijs laten halen: Voer een certificeringssysteem in voor het gebruik van AI, om betrouwbaarheid en verantwoord gebruik te garanderen.
- Aangepast functieprofiel voor de mens: Functieprofielen herzien, met digitale AI vaardigheden en met uniek menselijke vaardigheden zoals ethisch oordeel en complex probleemoplossend vermogen, om menselijke controle te behouden.
- Opdrachtnemers vragen om feedback zonder tussenkomst van AI: Direct contact met gebruikers, klanten of opdrachtgevers, zonder tussenkomst van AI, om betrouwbare feedback te verzamelen. Dit zorgt dan ook voor community building.

- 360-graden analyse op betrouwbaarheid: Regelmatige analyses op betrouwbaarheid, energie-efficiëntie, tijdswinst, en markteffecten, om de betrouwbaarheid van systemen en processen te waarborgen.

Terugblik en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de sessie Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers gaven aan dat het heel interessant was om te leren over de toepassing en technologie achter deze casus. De sessie leverde nieuwe inzichten op en er werd in korte tijd veel gerealiseerd. Daarnaast werd de brede groep van deelnemers als meerwaarde ervaren, hierbij gaven de deelnemers aan dat zij erg nieuwsgierig waren naar meer perspectieven vanuit de praktijk, met name van inkopers. De deelnemers luisterden aandachtig naar elkaars bevindingen en ervaringen. In een prettige sfeer deelden zij opbouwend hun kritische gedachten over de technologie en konden zich hierbij ook in elkaars situaties verplaatsen. Er was over en weer veel nieuwsgierigheid naar het werkveld van elkaar.

De deelnemers

1. **Cloë Geest** Beleidsmedewerker AI & Algoritmen – Ministerie van BZK
2. **Djoë Kuils** Senior beleidsmedewerker Digitale Samenleving – Ministerie van BZK
3. **Danique Stap** MVOI Adviseur – Ministerie van Justitie en Veiligheid
4. **Frans Rugers** Senior Leveranciersmanager – NVWA
5. **Lynda Paine** Privacy Adviseur – CIO Rijk
6. **Jody Zweserijn** Senior Beleidsadviseur Inkoop - Belastingdienst
7. **Judith Blijden** Strategisch en Juridisch Adviseur - Hooghiemstra & Partners
8. **Marleen van Leengoed** Adviseur Waarden Gedreven Innovatie - Value Based Innovation Studio
9. **Marlous van Oordt** Coördinator Nieuwe Technologie – Ministerie van BZK
10. **Mildo Staden** Senior beleidsmedewerker Digitale Samenleving – Ministerie van BZK
11. **Rachel Kuijlenburg** Coördinator Duurzaamheid – Logius
12. **Sophie van Baalen** Senior scientist value based digital society – TNO Vector
13. **Wouter van der Harg** Director Consulting Expert – CGI

Moderatoren:

Daniël Tijink en Sophie van Eck (beiden ECP)

Verslag workshop

Aanpak Begeleidingsethiek

Agentic Ai in FinTech

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek, waaronder dit verslag, vindt u op

www.begeleidingsethiek.nl